

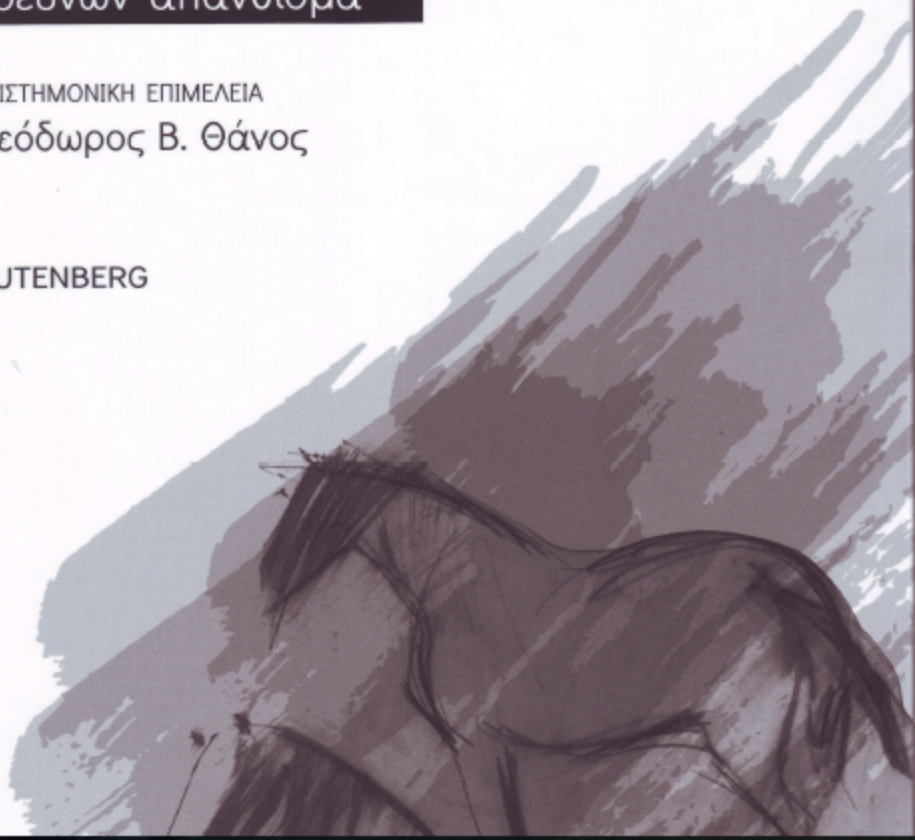
Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Ερευνών απάνθισμα

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Θεόδωρος Β. Θάνος

GUTENBERG

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

5. *Αργύρης Κυρίδης*
«Ισότητα στην ελληνική εκπαίδευση; Ας γελάσω...»
Οι κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες στην Ελλάδα
σύμφωνα με τις απόψεις φοιτητριών και φοιτητών
ελληνικών ΑΕΙ και ΑΤΕΙ 79
6. *Δήμητρα Μακρυγιάννη*
Άτυπες μορφές εκπαίδευσης
και θεσμοθετημένες εκπαιδευτικές πρακτικές:
συγκρίσεις και αντιφάσεις 119
7. *Θωμάς Μαλούτας*
Διαγενεακή αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας.
Ανιχνευτική διερεύνηση της πρόσβασης των νέων
στην εκπαίδευση και το επάγγελμα στα απογραφικά
δεδομένα του 2001 και 2011 129
8. *Θεόδωρος Θάνος, Ευθύμιος Τόλιος*
Πολιτισμικές πρακτικές των γονέων και κοινωνική προέλευση . . 185
9. *Γιάννης Πεχτελίδης, Αλέξανδρος Κιουπκιολής,
Ελένη Δαμοπούλου*
Πέρα από την ιδιωτική και κρατική εκπαίδευση:
η εκπαίδευση ως ένας θεσμός των κοινωνιών 212
10. *Απόστολος Δαρόπουλος*
Κοινωνιολογικές όψεις της ένταξης και χρήσης
των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)
στην εκπαίδευση 224
11. *Αθανάσιος Τ. Καραφύλλης*
Οι απόφοιτοι της Ζαρυφείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας
Αλεξανδρούπολης και του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής
Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης 235

Απόστολος Δαρόπουλος*

10.
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
ΚΑΙ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΤΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ΤΠΕ) ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εισαγωγή

ΔΙΑΠΙΣΤΩΝΕΤΑΙ ΜΙΑ διάχυτη επιθυμία για ένταξη όλο και περισσότερων τεχνολογικών επιτευγμάτων στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία (Vanderlinde, van Braak, & Hermans, 2009), αν και η μετάβαση στο «ψηφιακό σχολείο» απαιτεί ουσιαστικές αλλαγές σε πολλά επίπεδα (Κουστουράκης & Παναγιωτακόπουλος, 2010) δεν πρέπει να αγνοούμε τον τρόπο και τις επιλογές υλοποίησης της εκπαιδευτικής πολιτικής οι οποίες επιφέρουν τεράστιες αλλαγές με την ενσωμάτωση νέων μορφών κοινωνικής διάρθρωσης (Player-Koro & Beach, 2014). Αρκετοί θεωρούν ότι η ύπαρξη και μόνο της νέας τεχνολογίας π.χ. ενός υπολογιστή ή ενός διαδραστικού πίνακα, στην τάξη είναι η μόνη προϋπόθεση για να έχουμε βελτίωση, τόσο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όσο και της εμφάνισης ιδιαίτερων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Προφανώς αγνοούν τη γνωστή φράση του Alan Kay: «Μπορείτε να βάλετε ένα πιάνο σε κάθε τάξη, αλλά αυτό δεν θα σας δώσει μια ανεπτυγμένη μουσική κουλτούρα, γιατί η μουσική κουλτούρα είναι ενσωματωμένη στους ανθρώπους» (Cuban, 2006). Επιπροσθέτως, απουσιάζει ισχυρή επιβεβαίωση της ύπαρξης σημαντικής διαφοράς με τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην

*Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε. Δρ. Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, M. Ed.

εκπαιδευτική πράξη, στοιχείο που έχει χαρακτηριστεί και ως φαινόμενο της αμελητέας διαφοράς (Θεοχαρόπουλος, 2009).

Είναι γνωστά τα βασικά ερωτήματα που διατύπωσε ο Postman (1999: 53-58; 2002: 66-71) σχετικά με τις νέες τεχνολογίες: «Ποιο είναι το πρόβλημα για το οποίο αυτή η τεχνολογία αποτελεί λύση; Τίνος πρόβλημα είναι; Ποιοι άνθρωποι και ποιοι θεσμοί μπορεί να θιγούν πιο σοβαρά από μια τεχνολογική λύση; Ποια νέα προβλήματα μπορεί να δημιουργηθούν όταν θα έχουμε λύσει αυτό το πρόβλημα; Ποιοι άνθρωποι και θεσμοί μπορεί να αποκτήσουν οικονομική και πολιτική δύναμη εξαιτίας της τεχνολογικής αλλαγής;». Οι ερωτήσεις αυτές του Postman αποτέλεσαν το έναυσμα για τη δομή της παρούσας μελέτης, η οποία επιχειρεί να δώσει απαντήσεις, σχετικά με την ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, στα δύο παρακάτω ερωτήματα:

- Ποιες κοινωνικές ομάδες αποκτούν πλεονέκτημα από την ένταξη και χρήση των ΤΠΕ.;
- Ανακύπτουν προβλήματα από τις αποφάσεις για την ένταξη φορητού υπολογιστή και διαδραστικού πίνακα στη σχολική τάξη;

Θεωρητικό πλαίσιο

Υιοθετώντας το διαχωρισμό του Bernstein (1977:124-128, 2003a: 116-145, 2003b: 63-93) διακρίνουμε στο εσωτερικό της μεσαίας τάξης, την παλαιά μεσαία τάξη και τη νέα μεσαία τάξη. Σύμφωνα με τον Bernstein (2003a: 120-126, 2003b: 73-86; βλ. & Λάμνιαν, 2001, 2002α, 2002β; Lamnias, 2002: 33-34; Sadovnik, 1991) η είσοδος νέων κοινωνικών κατηγοριών στο χώρο της μεσαίας τάξης δημιούργησε ξεχωριστό διακριτό τμήμα τη νέα μεσαία τάξη. Η παλαιά μεσαία τάξη αποτελείται από άτομα που έχουν άμεση σχέση με την οικονομία (παραγωγή, διανομή και κυκλοφορία του κεφαλαίου) και η νέα μεσαία τάξη αποτελείται από άτομα που έχουν άμεση σχέση με το συμβολικό έλεγχο. Ο συμβολικός έλεγχος είναι «... τα μέσα διά των οποίων η συνείδηση αποκτά μία ειδική μορφή και κατανέμεται μέσω τύπων επικοινωνίας που αναμεταδίδουν μία δοσμένη κατανομή εξουσίας και κυρίαρχων πολιτιστικών κατηγοριών. Ο συμβολικός έλεγχος μετατρέπει τις σχέσεις εξουσίας σε λόγο και το λόγο σε σχέσεις εξουσίας» (Bernstein, 2003b: 134, 2000, 2001). Τα άτομα του συμβολικού ελέγχου κατανέμονται σε έξι υποκατηγορίες: οι Ρυθμιστές (οι φορείς του νομικού συστήματος, της θρησκείας, της αστυνομίας κ.λπ.), οι Διορθωτές (ατομικοί και συλλογικοί

φορείς των οποίων η λειτουργία βρίσκεται στο πεδίο της διάγνωσης, πρόληψης, επισκευής), οι Αναπαραγωγοί (οι εκπαιδευτικοί), οι Προπαγανδιστές (οι φορείς που δραστηριοποιούνται στα μέσα μαζικής επικοινωνίας) οι Διαμορφωτές (οι ερευνητές) και οι Εκτελεστές (οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι γραφειοκράτες), (Bernstein, 2000: 110, 2003b: 139; βλ. και Ντακούμης, 2008). Βασικές έννοιες στην παρούσα μελέτη είναι: η ορατή και αόρατη παιδαγωγική και ο παιδαγωγικός μηχανισμός. Ως ορατή παιδαγωγική χαρακτηρίζεται αυτή στην οποία ενυπάρχει ισχυρή καθοδήγηση με σαφή όρια και δίνεται ιδιαίτερο βάρος στην αξιολόγηση της διδακτέας ύλης και την επίτευξη των στόχων, έμφαση στο αποτέλεσμα της μαθησιακής διαδικασίας σε ό,τι φαίνεται, στο ορατό. Ενώ στην αόρατη παιδαγωγική οι κανόνες λόγου είναι γνωστοί στο μεταδότη και δίνεται έμφαση στη διαδικασία, στην πρόσληψη/ικανότητα (Bernstein, 1989: 122-155; Λάμνιαν, 2002α). Ο παιδαγωγικός μηχανισμός για τον Bernstein (1990; 2000) είναι ένα σύστημα σχετιζόμενων κανόνων που συγκροτείται από κανόνες κατανομής, αναπλαισίωσης (επίσημο και παιδαγωγικό πεδίο) και αξιολόγησης. Σε κάθε έναν από τους παραπάνω στίβους υπάρχει ένας διαρκής αγώνας (επι)κυριαρχίας. Οι κανόνες κατανομής ρυθμίζουν σχέσεις εξουσίας και κοινωνικών ομάδων, το πλαίσιο της μετάδοσης, αν και καθορίζονται από το κράτος επιχειρούνται και γίνονται αλλαγές από διάφορες δυνάμεις αμφισβήτησης. Οι κανόνες αναπλαισίωσης ρυθμίζουν τη μετατροπή της επιστημονικής γνώσης σε σχολική, ως διαμεσολάβηση μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς πλαισίου. Οι κανόνες αξιολόγησης δομούν την παιδαγωγική πρακτική καθορίζοντας τα κριτήρια (Bernstein, 1990 βλ. και Λάμνιαν & Τσατσαρώνη, 1998-1999).

Το πεδίο του συμβολικού ελέγχου, η εκπαίδευση και οι Τ.Π.Ε.

Βασικός στόχος αυτών των γονέων του συμβολικού ελέγχου, αντλώντας ισχύ από αυτό το πεδίο είναι τα παιδιά τους να αποκτήσουν τίτλους πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, και μέσω αυτών έχοντας τα κατάλληλα εφόδια θα κατορθώσουν να επιτύχουν και στον επαγγελματικό τομέα. Δίνουν ιδιαίτερη προτεραιότητα σε χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τη συνεργατικότητα, τη δημιουργικότητα, τη συναισθηματική υγεία, την ευαισθησία και την κριτική σκέψη. Είναι σαφές ότι τα μέλη της νέας μεσαίας τάξης εκφράζουν την προτίμησή τους σε χαρακτηριστικά της αόρατης παιδαγωγικής (Δαρόπουλος, 2013). Επίσης, διαπιστώθηκε ότι υψηλότερα ακαδημαϊκά προσόντα αποκτούσαν τα παιδιά που οι γονείς τους εργάζονταν στο πεδίο του συμβολικού ελέγχου συγκριτικά με τα παιδιά των οποίων οι γονείς ήταν στο πεδίο παραγωγής (Power, et al., 2003).

Ενισχυτικά των παραπάνω ισχυρισμών είναι και τα ευρήματα όπου επισημαίνεται ο καθοριστικός ρόλος των νέων τεχνολογιών στο εσωτερικό εκπαιδευτικό πεδίο και τη δημιουργία νέων μορφών εκπαιδευτικών και κοινωνικών ανισοτήτων αφού το οικογενειακό περιβάλλον, η επαγγελματική προέλευση των γονέων είναι αυτό το οποίο έχει καθοριστική συμβολή στην εξοικείωση των μαθητών με τις νέες τεχνολογίες και δευτερευόντως το σχολείο (Λάμνιαν, Καμαριανός, Ντακούμης, 2006). Επίσης, ιδιαίτερη βαρύτητα και ρόλο έχει, ως σημαντικός παράγοντας στη γνώση της πληροφορικής, η προσωπική ενασχόληση των μαθητών (Πουλάκης, Ρούσσο, 2012).

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2014) για τον βαθμό χρήσης των νέων τεχνολογιών από τα ελληνικά νοικοκυριά και τα μέλη τους, διαπιστώνεται ότι για το έτος 2013 το 56,30% των νοικοκυριών είχε πρόσβαση στο διαδίκτυο από την κατοικία. Ιδιαίτερη σημασία έχει ότι από αυτούς που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο 9 στους 10 έχουν ολοκληρώσει ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης (Τ.Ε.Ι., Α.Ε.Ι., μεταπτυχιακά/διδασκατορικό), 7 στους 10 έχουν ολοκληρώσει μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης (απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ινστιτούτων επαγγελματικής κατάρτισης) και λίγο περισσότεροι από 2 στους 10 έχουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (δεν έχουν ολοκληρώσει καμία βαθμίδα εκπαίδευσης, απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και γυμνασίου/κατώτερων τεχνικών σχολών). Από τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται ότι το επίπεδο εκπαίδευσης είναι καθοριστικός παράγοντας. Στοιχείο που επιβεβαιώνεται και σε ερευνητικά δεδομένα άλλων χωρών (Lera-López, Billon & Gil, 2011). Η έρευνα του (Boase, 2010) μελετά τα στοιχεία προσβασιμότητας στο διαδίκτυο και επιχειρεί να εντοπίσει τις διαφορές μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών και την επίδραση της επαγγελματικής κατάστασης. Επίσης, η ενδιαφέρουσα έρευνα των (Ganzeboom, & Treiman, 1996) η οποία δεν καταγράφει μόνο το επίπεδο σπουδών αλλά κατηγοριοποιεί τα επαγγέλματα βάσει της υψηλής ή χαμηλής επαγγελματικής θέσης καταλήγει ότι υπάρχει άμεση σχέση πρόσβασης/χρήσης με το είδος της επαγγελματικής ιδιότητας. Μία προσεκτική ματιά στα επαγγέλματα υψηλού κύρους φανερώνει την ιδιαίτερη σχέση τους με αυτά του συμβολικού ελέγχου.

Με μία πρώτη ματιά παρατηρείται η παρέμβαση του πεδίου παραγωγής στο πεδίο του συμβολικού ελέγχου (Lamnias, 2002) αφού «...ποτέ πριν στην ιστορία του πολιτισμού δεν ασκήθηκε τόση πίεση πάνω στην εκπαίδευση ώστε να γίνει πιο παραγωγική σύμφωνα με τα αποκλειστικά κριτήρια της οικονομικής αγοράς» (Καραποστόλης, 2011: 199). Ταυτόχρονα όμως η παρέμβαση αυτή παρέχει ένα πλεονέκτημα στα μέλη του συμβολικού ελέγχου, αφού ο χώρος των νέων τεχνολογιών είναι ένας προνομιακός χώρος για αυτούς (χρήσης, πρόσβασης αλλά και ποιοτικών χαρακτηριστικών/ευρυζωνικότητα κ.λπ.). Αυτήν την αντιφατικότητα, δηλαδή την ταυτόχρονη απόκτηση πλεονεκτημάτων με στοιχεία «υποταγής» του

συμβολικού ελέγχου στο πεδίο παραγωγής/οικονομίας, την ονομάζουμε «αμφίσημο παράδοξο».

Οι κοινωνικές ομάδες που έχουν πλεονέκτημα από την ένταξη των Τ.Π.Ε.

Η παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε., συνήθως, είναι ενταγμένη στον όρο ομπρέλα: «σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις». Αν και ο όρος είναι ευρύς, γενικός και πολύσημος θεωρείται ότι εμπεριέχονται (εκτός των Τ.Π.Ε.) χαρακτηριστικά όπως: ευελιξία, αυτονομία, υιοθέτηση ερευνητικών στρατηγικών και συνεργατικών μοντέλων, μαθητοκεντρικές και βιωματικές προσεγγίσεις, εκπόνηση σχεδίων εργασίας (project), με βασική συνισταμένη όλων αυτών: “μαθαίνω πώς να μαθαίνω” αφού έχει «ως κέντρο της διαδικασίας τους μαθητές και τις μαθήτριες της τάξης» (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2011: 209; βλ. και Δαρόπουλος, 2010). Τα ανοιχτά περιβάλλοντα μάθησης των μαθητοκεντρικών προσεγγίσεων απαιτούν από τους μαθητές ισχυρά εσωτερικά κίνητρα, ικανότητα σύνθετης σκέψης και κριτικών συλλογισμών και γενικά ένα σχετικά υψηλό επίπεδο ενεργητικής συμμετοχής και παρουσίας (Westwood, 2008). Έρευνες έχουν δείξει ότι ένας σημαντικός αριθμός μαθητών στα σχολεία δεν πληροί αυτές τις προϋποθέσεις-απαιτήσεις και υπάρχουν ευρήματα ότι μαθητές έχουν σημειώσει αξιόλογη πρόοδο όταν διδάσκονται με χρήση άμεσων διδακτικών στρατηγικών (Pressley & McCormick, 1995; Muijs & Reynolds, 2011). Επιπροσθέτως, υποστηρίζεται ότι η χρήση ρητών στοιχείων στη διδασκαλία δεν αποκλείει τη μαθητοκεντρική της διάσταση, εφ’ όσον εμπεριέχει χαρακτηριστικά που γνωρίζουμε ότι συμβάλλουν στην επιτυχή προσέγγιση της νέας γνώσης εκ μέρους των μαθητών (Archer & Hugheso, 2011).

Προβλήματα που ανακύπτουν από τις αποφάσεις για την ένταξη φορητού υπολογιστή και διαδραστικού πίνακα στη σχολική τάξη

Ακολουθεί μία συνοπτική αναφορά στην ενότητα της ένταξης και χρήσης των ΤΠΕ στην εκπαίδευση σε δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα: α) στο πρόγραμμα εισαγωγής των φορητών υπολογιστών στην πρώτη (Α΄) τάξη Γυμνασίου την περίοδο 2009-2010 και β) στην πρόσφατη απόφαση (Ιούνιος,

2014) για την ένταξη του διαδραστικού πίνακα στην έκτη τάξη των δημοτικών σχολείων (Ε.Α.Ε.Π.) της χώρας.

Το πρόγραμμα εισαγωγής των φορητών υπολογιστών στην πρώτη (Α') τάξη Γυμνασίου υλοποιήθηκε(;) την περίοδο 2009-2010. Σε όλους τους μαθητές της πρώτης τάξης των γυμνασίων δόθηκε δωρεάν ένας φορητός υπολογιστής, ο οποίος θα χρησιμοποιείτο στην πιλοτική αυτή εφαρμογή για τη διδασκαλία δύο τουλάχιστον μαθημάτων του ωρολογίου προγράμματος από τα παρακάτω: Γεωγραφία, Ιστορία, Βιολογία, Φυσικές Επιστήμες και Μαθηματικά. Μάλιστα στο σχετικό ΦΕΚ (1645, τ. Β'/10-08-2009) υπήρχε μνεία για επέκταση και σε άλλα μαθήματα μετά από το πρώτο έτος της εφαρμογής. Είναι γνωστό στην εκπαιδευτική κοινότητα ότι αν και δόθηκαν οι φορητοί υπολογιστές στους μαθητές η υλοποίηση του προγράμματος «έμεινε στα χαρτιά», αφού, μεταξύ των άλλων απαραίτητων προϋποθέσεων για την επιτυχή έκβαση μιας τέτοιας παρέμβασης ευρείας κλίμακας στα εκπαιδευτικά δρώμενα εκ μέρους του υπουργείου Παιδείας, δεν είχε οργανωθεί «...κάποιο σχέδιο επιμόρφωσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών για το συγκεκριμένο πρόγραμμα... δεν έχει προβλεφθεί κάποια άλλη μορφή τεχνικής υποστήριξης» (Σοφός, Σπανός, Σαχτούρης, 2011) και φυσικά δεν υπήρξε κάποια συνέχεια.

Το δεύτερο παράδειγμα είναι η πρόσφατη απόφαση για την ένταξη του διαδραστικού πίνακα στην έκτη τάξη των δημοτικών σχολείων (Ε.Α.Ε.Π.) της χώρας (Προμήθεια και εγκατάσταση διαδραστικών συστημάτων, 27-06-2014, ΑΔΑ: ΨΦΣΡ9-Ω1Ω¹). Η οδηγία του Υ.ΠΑΙ.Θ. σχετικά με τον προγραμματισμό του εκπαιδευτικού έργου του σχολικού έτους 2014-2015 όριζε: «Προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να έχουν τον απαραίτητο χρόνο για την οργάνωση των μεθοδολογικών-παιδαγωγικών ενεργειών τους, η κατανομή των τμημάτων των τάξεων για το επόμενο διδακτικό έτος γίνεται... το δεύτερο δεκαήμερο του Ιουνίου μετά από εισήγηση του Δ/ντή του σχολείου και απόφαση του συλλόγου διδασκόντων» (εγκύκλιος με θέμα: *Ενέργειες Προγραμματισμού του εκπαιδευτικού έργου σχολικού έτους 2014-2015*, 13-06-2014). Μετά τρεις μήνες (03-09-2014), αφού έχει γίνει ήδη η κατανομή, ακολουθεί εγκύκλιος με θέμα: *Οδηγίες σχετικά με την τοποθέτηση εκπαιδευτικών ΠΕ70 στην ΣΤ' τάξη και την υπόδειξη να δοθεί προτεραιότητα επιλογής τής τοποθέτησης στην ΣΤ' τάξη σε εκπαιδευτικούς ΠΕ70 που έχουν επιμορφωθεί για την αξιοποίηση και εφαρμογή των ΤΠΕ ή σε εκπαιδευτικούς που το επιθυμούν και διαθέτουν αυξημένα προσόντα στη χρήση των διαδραστικών συστημάτων στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Η τελευταία οδηγία, σε πολλές περιπτώσεις, ακυρώνει την προηγηθείσα κατανομή των τάξεων, αλλά ταυτόχρονα (υπο)δηλώνει την απουσία προγραμματισμού του υπουργείου παιδείας σε χρονικό εύρος δύο-τριών μηνών!

---

¹ Ενταγμένο στο πρόγραμμα «Ψηφιακή σύγκλιση» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από Εθνικούς Πόρους.

Τα παραπάνω παραδείγματα αποτυπώνουν, δυστυχώς, τα επαναλαμβανόμενα χαρακτηριστικά της άσκησης της εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας. Κυρίαρχο και βασικό στοιχείο δεν είναι η εισαγωγή και η θεσμοθέτηση ενός νέου μέσου/μέτρου αλλά η συνέπεια, η συνέχεια και η μετέπειτα διαρκής υποστήριξή του και η βελτίωσή του, στοιχεία που απουσιάζουν. Η απαραίτητη τεχνική υποστήριξη, η χρήση κατάλληλων λογισμικών, οι αναγκαίες και συχνές τεχνικές αναβαθμίσεις κ.λπ. απαιτούν ένα τεράστιο κόστος το οποίο είναι πολλαπλάσιο από αυτό της αρχικής αγοράς. Μέχρι στιγμής δεν υπάρχει καμία μέριμνα για την κάλυψη όλων των παραπάνω αναγκών, δεδομένο το οποίο είναι βέβαιο ότι θα έχει ακυρωτικές συνέπειες του όλου εγχειρήματος σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Θα επαναληφθεί(;) η καταγεγραμμένη διαπίστωση ότι: «πολλά σχολεία τούς χρησιμοποιούν (τους διαδραστικούς πίνακες) ως οθόνες προβολής, έτσι ώστε να χάνουν ένα σημαντικό δυναμικό χαρακτηριστικό τους, τη δημιουργικότητα» (Brooke, 2013). Η θεσμοθετημένη λειτουργία των Κέντρων Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών (ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ.) σε θέματα οργάνωσης, τεχνικής υποστήριξης, λειτουργίας των σχολικών εργαστηρίων Πληροφορικής και εφαρμογών Η/Υ δεν έχει την κατάλληλη στελέχωση προσωπικού για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της διαρκούς υποστήριξης του εγχειρήματος.

Η διαπιστωμένη με χρονική καθυστέρηση ένταξη των Τ.Π.Ε. στα εκπαιδευτικά συστήματα των υπό ανάπτυξη χωρών, μεταξύ αυτών και της χώρας μας (Beqiri & Tahiri, 2014), θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως πλεονέκτημα. Αυτό θα ήταν δυνατόν να επιτευχθεί εάν η πολιτεία αξιοποιούσε την προηγηθείσα και αποκτηθείσα εμπειρία άλλων χωρών, ώστε να προληφθούν και επιλυθούν μερικές από τις διαπιστωμένες αρνητικές συνέπειες, τόσο από εκπαιδευτικούς όσο και από μαθητές:

- Ένα σημαντικό μέρος των εκπαιδευτικών (25%) δεν χρησιμοποιούν τις τεχνικές δυνατότητες του διαδραστικού πίνακα και τον χρησιμοποιούν ως υποκατάστατο του μαυροπίνακα.
- Η ύπαρξη χάσματος μεταξύ εκπαιδευτικής πρακτικής και παιδαγωγικού πλαισίου του διαδραστικού πίνακα.
- Αντιμετώπιση τεχνικών προβλημάτων-απουσία τεχνικής υποστήριξης, ανταλλακτικών κ.λπ. δημιουργεί ανυπέβλητα εμπόδια.
- Αρκετοί εκπαιδευτικοί δεν έχουν τις απαραίτητες τεχνολογικές γνώσεις.
- Η απουσία ενός ξεκάθਾਰου οράματος που να αφορά τις νέες τεχνολογίες.
- Ένας σημαντικός αριθμός μαθητών δεν έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο εκτός του σχολικού περιβάλλοντος.

- Αρκετοί μαθητές είναι πιο εξοικειωμένοι με την τεχνολογία από τους εκπαιδευτικούς.
- Η μη κατάλληλη θέση του διαδραστικού πίνακα (φωτισμός/ηλιοφάνεια) δημιουργεί σοβαρά λειτουργικά προβλήματα.
- Έλλειψη του απαραίτητου χρόνου για τη χρήση των ΤΠΕ με τις απαιτήσεις του υπάρχοντος αναλυτικού προγράμματος (Hilbert & Günther, 2014; Mohamed AlFaki & Hassan Adam, 2014; Shazia, 2000; Hall & Higgins, 2005).

Συμπεράσματα

Η ένταξη και χρήση των νέων τεχνολογιών στο εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν είναι η παράμετρος εκείνη που αρκεί να μετατρέψει το σχολείο σε παιδοκεντρικό, σύγχρονο και προοδευτικό. Το ζητούμενο είναι η χρυσή τομή μεταξύ της ανθρωποκεντρικής διάστασης της εκπαίδευσης και της νέας τεχνολογίας, ένα καθόλου εύκολο εγχείρημα. Τα παιδιά των οποίων οι γονείς ανήκουν στο πεδίο του συμβολικού ελέγχου έχουν όλες εκείνες τις προϋποθέσεις και τα εφόδια να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο «σύγχρονων διδακτικών προσεγγίσεων» με αξιόλογα εφόδια και πλεονεκτήματα, αφού το προϋπάρχον οικογενειακό υπόβαθρο έχει καλλιεργήσει σε μεγάλο βαθμό τις απαραίτητες ικανότητες και δεξιότητες. Το πεδίο του συμβολικού ελέγχου χαρακτηρίζεται από αυτό που ονομάζουμε «αμφίσημο παράδοξο». Ο όρος εμπεριέχει μία αντιφατικότητα αφού παρατηρείται ταυτόχρονη εμφάνιση, τόσο της «υποταγής» και περιορισμού του συμβολικού ελέγχου στις ανάγκες της αγοράς (hardware), όσο και την προνομιακή σχέση με τις νέες τεχνολογίες (software, χρήση/πρόσβαση, ευρυζωνικότητα κ.λπ.) που τα μέλη του συμβολικού ελέγχου διαθέτουν. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι στο επίκεντρο αυτής της πρόκλησης βρίσκονται οι εκπαιδευτικοί γι' αυτό και ανάλογες πρέπει να είναι οι ενέργειες και δράσεις της πολιτείας. Αν δεν υιοθετηθεί μία ολιστική προσέγγιση του προβλήματος, τότε το χάσμα μεταξύ των μαθητών θα μεγαθύνεται και οι ανισότητες θα παγιώνονται. Κύριο χαρακτηριστικό της εκπαιδευτικής μας πολιτικής η απουσία

προγραμματισμού, οργάνωσης και συνέπειας αλλά και η ύπαρξη ενός συγκρουσιακού πλαισίου εντός του οποίου λαμβάνονται οι αποφάσεις και όχι βάσει συναινετικών χαρακτηριστικών, ως στοιχείο και παράμετρος κοινωνικής συνοχής.

Βιβλιογραφία

- Archer, A. & Hugheso, C. (2011). *Explicit Instruction: Effective and Efficient Teaching*. USA: The Guilford Press.
- Beqiri, E. & Tahiri, M. (2014). An Effective Use of Information and Communication Technology in Education Systems of Countries in South-East Europe, *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 3, 2, 91-102. Doi:10.5901/ajis.2014.v3n2p91
- Bernstein, B. (1973) [2003a]. *Class codes and control. Applied Studies towards o sociology of language, v.II*. Routledge & Kegan Paul.
- Bernstein, B. (1975) [2003b]. *Class codes and control. Towards a theory of Educational transmission, v.III*. Routledge & Kegan Paul.
- Bernstein, B. (1977). *Class codes and control. Towards a theory of Educational transmission, v.III*, 2ed. Routledge & Kegan Paul.
- Bernstein, B. (1989). Παιδαγωγικοί Κώδικες και Κοινωνικός Έλεγχος. Αθήνα: Αλεξάνδρεια. Εισ., μτφ., σημ. Ι. Σολομών.
- Bernstein, B. (1990) [2003c]. *Class codes and control. The structuring of pedagogic discourse, v. IV*. Routledge & Kegan Paul.
- Bernstein, B. (2000). *Pedagogy, Symbolic Control and Identity, Theory, research, critique*, revised ed. USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Bernstein, B. (2001). Symbolic control: issues of empirical description of agencies and agents. *International Journal of social research methodology*, 4(1), 21-33. doi:10.1080/13645570118017
- Boase, J. (2010). The consequences of personal networks for internet use in rural areas. *American Behavioral Scientist*, 53, 9, 1257-1267.
- Brooke, M. (2013). A Critical Analysis of Selected Policy Making Decisions in the US and the UK with Regard to the Implementation of Information and Communication Technology (ICT) in National State Primary and Secondary School Education Systems. *Open Journal of Modern Linguistics*, 3, 1, 94-99, Doi: org/10.4236/ojml.2013.31012
- Cuban, L. (2006). The laptop revolution has no clothes. *Education week*, 26(8), 29.
- Δαρόπουλος, Α. (2010). *Διαφορικές Προσεγγίσεις στο Δημοτικό Σχολείο: Προβληματισμοί και προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Κ. Σφακιανάκη.
- Δαρόπουλος, Α. (2013). Διαφοροποιήσεις στις στάσεις μελών της μεσαίας τάξης σε σχέση με την εκπαίδευση. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- ΕΛ.ΣΤΑΤ., (2014). Έρευνα χρήσης τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, από τα νοικοκυριά: 2013. Διαθέσιμο στο: <http://www.statistics.gr/> Ανακτήθηκε στις: 20 Αυγούστου 2014.

- Ganzeboom, H. B. & Treiman, D. J. (1996). Internationally comparable measures of occupational status for the 1988 international standard classification of occupations. *Social Science Research*, 25, 201-239
- Hall, I. & Higgins, S. (2005). Primary school students' perceptions of interactive whiteboards. *Journal of Computer Assisted learning* 21, 102-117.
- Hilbert, J. & Günther, S. (2014). Do Interactive Whiteboards enrich teaching at schools in Hamburg? In Proceedings of World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications, 1728-1734. Chesapeake, VA: AACE.
- Θεοχαρόπουλος, Ι. (2009). Συστημικές-Κυβερνητικές προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Διαθέσιμη στο: <http://phdtheses.ekt.gr/> Ανακτήθηκε στις 25 Ιουνίου 2014.
- Καραποστόλης, Β. (2011). Διδάσκοντας μέσα στην κρίση. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 134-135, Α'- Β', 193-209
- Κουστουράκης, Γ. & Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2010). Οδεύοντας προς το νέο σχολείο των ΤΠΕ. Μια διεπιστημονική προσέγγιση. Στο: Τζιμογιάννης, Α. (επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», τόμος ΙΙ*, 581-592.
- Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος, 23-26 Σεπτεμβρίου 2010
- Λάμνιαν, Κ. (2001). Κοινωνικές εξαρτήσεις της παιδαγωγικής γνώσης και τα προγράμματα των παιδαγωγικών τμημάτων. *Virtual School, The sciences of Education Online*, 2, 4. Διαθέσιμο στο: <http://www.auth.gr/virtualschool/>. Ανακτήθηκε στις 10/03/2006.
- Λάμνιαν, Κ. (2002α). *Κοινωνιολογική θεωρία και εκπαίδευση: Διακριτές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Λάμνιαν, Κ. (2002β). Κοινωνιολογική ανάλυση διαφοροποιημένων εκπαιδευτικών πρακτικών. *Μέντορας* 5, 82-102.
- Λάμνιαν, Κ., Καμαριανός, Ι., Ντακούμης, Β. (2006). Κοινωνιολογική όψων των μεταβολών που προκαλεί η εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση: Συγκριτική μελέτη αποτελεσμάτων δύο φάσεων διαχρονικής έρευνας. *το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, τόμ. Ιβ, τ.48, 215-257.
- Λάμνιαν, Κ. & Τσατσαρώνη, Α. (1998-1999). Οι διαδικασίες αναπλαισίωσης στην πορεία παραγωγής της σχολικής γνώσης: Προϋποθέσεις για την αλλαγή των σχολικών πρακτικών. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 103/1998, 73-80 & 104/1999, 70-77.
- Lamnias, C. (2002). The Contemporary Pedagogic Device: functional impositions and limitations. *Pedagogy, Culture and Society*, 10(1), 21-38.
- Lera-López, F., Billon, M. & Gil, M. (2011) Determinants of Internet use in Spain. *Economics of Innovation and New Technology*, 20:2, 127-152, DOI:10.1080/10438590903378017
- Mohamed AlFaki, I. & Hassan Adam, K. (2014). Difficulties Facing Teachers in Using Interactive Whiteboards in Their Classes. *American International Journal of Social Science*, 3, 2, 136-158.
- Muijs, D. & Reynolds, D. (2011). *Effective teaching, evidence and practice*. London: Sage Publications.

- Ντακούμης, Β. (2008). Εκπαίδευση και συμβολικός έλεγχος: Διαφοροποιήσεις στην κατανομή της εργασίας στην Ελλάδα την τελευταία τριακονταετία (1971-2001). Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Πουλάκης, Ε. & Ρούσσο, Π. (2012). Αξιολόγηση της εκπαίδευσης τελειόφοιτων γυμνασίου στην πληροφορική. Στο: Χ. Καραγιαννίδης, Π. Πολίτης & Η. Καρασαββίδης (επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών του Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Τεχνολογίες της Πληροφορίας & Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση»*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Player-Koro, C. & Beach, D. (2014). Roll-out neoliberalism through one-to-one laptop investments in Swedish schools. CNR-IRPPS e-Publishing, doi:10.14600/978-88-98822-02-7-8
- Postman, N. (1999). *Building a bridge to the 18th century*. New York: Vintage Books..
- Postman, N. (2002). *Η πυξίδα του μέλλοντος, πώς το παρελθόν μπορεί να βελτιώσει το μέλλον μας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Power, S., Edwards, T., Whitty, G. & Wigfall, V. (2003). *Education and the middle class*. Open University press.
- Pressley, M. & McCormick, C. (1995). *Cognition, teaching, and assessment*. New York: HarperCollins College Publishers.
- Σοφός, Α., Σπανός, Δ. & Σαχτούρης, Σ. (2011). Οι φορητοί υπολογιστές στην Α΄ Γυμνασίου: Προβληματισμοί των εκπαιδευτικών στην εφαρμογή του προγράμματος «Ψηφιακή Τάξη». *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 4(1-3), 103-116.
- Sadovnik, A. (1991). Basil Bernteinn's Theory of practice: A structuralist approach. *Sociology of education*, 64(1), 48-63.
- Shazia, M. (2000). Factors affecting teachers' use of information and communications technology: a review of the literature. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 9:3, 319-342, DOI: 10.1080/14759390000200096
- Vanderlinde, R., van Braak, J., & Hermans, R. (2009). Educational technology on a turning point: curriculum implementation in Flanders and challenges for schools. *Educational Technology Research and Development*, 57, 573-584.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (2011). *Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στην υποχρεωτική εκπαίδευση (δημοτικό & γυμνάσιο)*. Οδηγός για τον εκπαιδευτικό. Αθήνα.
- Westwood, P. (2008). *What teachers need to know about Teaching methods*. Australia, Victoria: ACER Press.